

Halloween a go-go

Av Rune Blix Hagen, historiker,
Institutt for historie og religionsvitenskap, UiT

(Trykt som lørdagskronikk i Nordlys, 31/10-2015).

Feiringen av Halloween er megastor i USA og er en av de aller største festlighetene i året. I Nord-Amerika er oktoberkvelden årets siste store utendørssammenkomst for voksne med høy partyfaktor. Oversikter går ut på at syv av ti nordamerikanerne deltar i festen og bruker drøyt 50 milliarder på kostymer, slikkerier og partyeffekter. Det tilsier et gjennomsnitt på 700 kroner per amerikanere. I USA har Halloween-feiringen tradisjoner som går 150 år tilbake i tid med store endringer underveis.

Inspirert av den moderne amerikanske utgaven, tok den norske feiringen av Halloween for alvor til ved tusenårsskiftet og har økt i popularitet for hvert år som har gått. I fjor brukte nordmenn om lag 260 millioner på Halloween-feiringen. Et sammenligningsgrunnlag kan være innsamlingsaksjonen til regnskogfondet der det kom inn knapt 185 millioner. Det største Halloween-forbruket står norske barnefamilier for, selv om Halloween som voksenfest har fått et visst omfang. Den kommersielle betydningen av feiringen er i rask vekst, men foreløpig ikke i nærheten av den amerikanske utgaven.

Skal feiringen her hjemme anta amerikanske dimensjoner forutsetter det at festmarkeringen får en større appell til voksne. Klare tendenser ved norsk festkultur tyder på at både ungdom og eldre foretrekker inspirasjon fra den tyske Oktober-festen når de skal velge en type høstfest. I dagens Norge er det ølfestivaler etter tysk mønster som griper om seg, ikke Halloween-festen som kan se ut til å forbli en barnas dag.

Oppkomsten til Halloween finner vi blant skotske og særlig irske innvandrere til USA på midten av 1800-tallet. De flyktet fra fattigdom, hungersnød og katastrofal svikt i potetavlingene. Samtidig tok de med seg en hedensk-keltisk kultur med en viss kristen innflytelse og påvirkning knyttet til død og gjenfødelse. Denne tradisjonen er så blitt amerikanisert og eksportert tilbake til Europa de siste femten årene, godt understøttet av et voksende magimarked med kommersielle alternativmesser og en god porsjon Harry Potter-effekt.

Opphavet til dagen har i vår tid langt på vei forsvunnet i kjøpepress, uthulte gresskar, unger under den kriminelle lavalder utkledd som innbyggerne fra dødsriket, infantile rampestreker og smådemoner som står utenfor og ber om slikkerier. Vi kan i høy grad snakke om forflating og tilsidesettelse av både en folkelig hedensk kulturtradisjon og av religiøse høytider.

Markeringen av den siste kvelden i oktober er historisk sett knyttet til overgangsritualer. Disse ritualene er av en tosidig karakter som vi kan gjenfinne svake trekk av i dagens utgave. På den ene side står oktoberkvelden fram som tiden for avslapping, hjemkomst, takksigelser og fest. Det markeres at sommeren og en travel innhøstningsperiode er over. På den annen side står dagen som et skille mellom lys og mørke. Kulde, mørketid, uvær, død og onde krefter gjør sitt inntog. I en slik situasjon blir forutsigelser og spådom viktig. Hvem vil overleve? På denne bakgrunnen har det så utviklet seg en rikholdig folkelig tradisjon med stekt vekt på spådomskunst og ritualmagi. Å gi almisser til de fattige var viktig på en dag som denne, gjenytelsen var bønn og syndstilgivelse.

Reformasjonsdagen sier den ene av mine to kalendere om lørdag 31. oktober 2015. Den andre skriver Halloween på samme dato. For å bryte ned de mange hedenske ritualene rundt oktoberkvelden innførte den engelske kirken en egen religiøs festdag med navnet Reformasjonsdagen fra om lag 1540 da Henrik den åttende (han med de seks konene) brøt med pavekirken. Dagen ble feiret utover 1500- og 1600-tallet som en hyllest til Martin Luther som offentliggjorde sine 95 berømte teser mot avlatshandel og andre ukristelige utslag ved den katolske kirken nettopp på dagen 31. oktober i 1517. Legenden vil ha det til at dette skjedde med oppslag på kirkedøra i Wittenberg – hammerslagene skulle ha gitt gjenklang over hele Europa. Fra den katolske leir het det at en kjetter slo til nettopp på en slik ukristelig, farlig dag. «Det lutherske vanvidd» unnfanget på Halloween var et varsel om Anti-Krists komme og forestående undergang.

Markeringen av reformasjonsdagen er fortsatt en høyst levende religiøs feiring i dagens Skottland og England, men stort sett ukjent i Norge. Kanskje kan reformasjonsdagen få et oppsving i Nord-Europa i forbindelse med det forestående store 500 års jubileet for Luthers teser og lære. I Danmark-Norge ble for øvrig 100 års jubileet for Luther sine teser markert med innføring av strenge morallover, blant annet trolldomsforordningen fra slutten av oktober i 1617 – en lov som førte til at flere hundretalls norske kvinner og noen menn ble brent på bål som farlige trollfolk. I Alta-området ble en same dømt til døden og straffet med ild og bål i

1627 for å ha drevet med skadebringende værmagi den siste dagen i oktober. Det var ekstra risikabelt å drive med trollerier på en Halloween – en av de farligste dagene i året.